

Jeffrey Weeks

'INVENTED MORALITIES' SEXUAL VALUES IN THE AGE OF UNCERTAINT

'IZUMLJENE MORALE' - SPOLNE VREDNOTE V DOBI NEGOTOVOSTI

Polity Press, 1995

S pričujočo knjigo posega J. Weeks na aktualno in hkrati občutljivo področje vrednot v današnjem - postmodernem - svetu, povezanih s spolnostjo. Pri tem izhaja iz predpostavke o izjemni aktualnosti teme, saj je spolnost, kot sam pravi, bistvo sodobne tesnobe in negotovosti v zvezi z vrednotami. Že naslov sam pa navaja na misel, da se avtorju zdijo pogoji dobe nezanesljivosti v polju vrednot ravno spodbuda za razmišljanje o novih vrednotah.

Avtorjeva izhodiščna želja ni le spoprijeti se s konceptualizacijami klasičnih vrednot glede spolnosti, ampak predvsem elaboracija neke 'vizije', ki jo sam poimenuje **'radikalni humanizem'** - "humanizem, ki ceni svobodo posameznika in bogato raznolikost človeških ciljev in zato spoštuje nestrinjanje kot ceno avtonomije in možnost za izbiro" (str. X). Zavzemanje za radikalni humanizem torej pomeni, da je lahko več načinov življenja moralnih oziroma etično veljavnih, še posebej ko gre za romantično življenje (ibid.). Radikalni humanizem obsega novo premišljevanje o konceptih, kot so skrb, odgovornost, spošlovanje, ljubezen; avtor ki jih razume kot pomembne vrline in pomemben pogoj za človeško solidarnost.

Avtorjevo izhodišče oblikuje tudi zavračanje esencializma - analize se loteva z zgodovinske perspektive, z zavračanjem razumevanja spolnosti kot čisto naravnega fenomena brez upoštevanja kulturnih vplivov. Kljub temu avtor ob referenci Giddensa opozarja, da biologija (oziroma pomen in vloga telesa) ni nepomembna. Avtorja torej ne moremo označiti za klasičnega 'socialnega konstruktivista'. Oznako lahko uporabljamo bolj v kontekstu iskanja pomena političnega - zgodovinskost pomeni zanj tudi, da je spolnost politična zadeva. 'Političnost' pa je še posebej pomembno upoštevati pri analizi razmerij moči. To velja še posebej, če upoštevamo avtorjevo opozorilo, da socialni konstruktivizem ne izraža politične pripadnosti v smislu, da bi bil navzoč pri 'konservativnih' kot pri 'progresivnih'.

Kot večina literature, ki obravnava postmodernizem, se tudi Weeksova analiza loteva aktualne teme glede na 'tradicijo' - na pretekle (prevladujoče) vrednote. Kot nasprotje današnjemu času negotovosti postavlja začetke seksualne tradicije oziroma 'znanosti želja/hrepenenja' (desire) od konca 19. stoletja dalje, ki je začela s katalogizacijo in kategorizacijo različnih spolnih praks in je hkrati s privilegiranjem heteroseksualnosti marginalizirala druge kot deviantne in perverzne. Avtorjev retrospektivni pogled pa tu ni usmerjen v zgodovinsko analizo tradicije, vrednot, znanosti o spolnosti, ampak se je dotika skozi pozornost do načinov kodifikacij, ki jih pozna seksologija, ter njena sporočila o načinu percepcije sprememb v spolnosti. Tradicija kot zbirka konceptov ter intelektualnih posredovanj, zakonov in družbenih praks in raznolikih vzorcev načina življenja pomeni nenehno prizadevanje 'ekspertov' za usmerjanje in discipliniranje moči seksualnosti (str.3).

Knjigo sestavlja pet poglavij. V njih se avtor loteva od definiranja problema - nestabilnosti in negotovosti današnjega časa glede vrednot v spolnosti ter poudarjanja problemov tradicionalnega sistema (hetero)seksualnih vrednot, do aktualizacije nekaterih problemov današnje negotovosti, med drugim AIDS-a, in zastavitve političnega projekta radikalnega humanizma.

Prvo poglavje 'Living with Uncertainty' zastavlja problem današnjega časa - nestalnost ter negotovost na področju spolnosti. Avtor ju ponazarja s primerom fenomena AIDS-a ter posledicami za spolnost oziroma s transformacijami, ki jih je povzročil.

V drugem poglavju, poglavju 'Inventing Moralities', avtor zastavlja 'elemente' pozicije radikalnega humanizma - izziv seksualnega pluralizma, implikacije tega za koncepte kot so 'skrb' in 'odgovornost', avtonomija in avtentičnost ter implikacije radikalne tolerance in solidarnosti.

Tretje poglavje, 'Necessary Fictions', ki je skupaj s četrtem nekako osrednji del knjige, govori o politiki spolne raznoterosti, osredotoča pa se predvsem na radikalne ideje. Avtor tematiko najprej obravnava s stališča vprašanja paradoksalnosti identitete (predvsem v zvezi z razdvojenostjo javno/privatno ter individualno/družbeno), in to s predpostavko o spolnih identitetah kot "globoko osebnih in hkrati zelo političnih, še posebej v današnjem času ter še posebej zato, ker v osnovi zadevajo vprašanja o tem, kako naj živimo, kakšni naj bomo" (str.101).

Osrednja tema poglavja je analiza radikalne seksualne politike ter koncepta transgresije, kot ga razume Foucault. Najprej specifičira značilnosti družbenih gibanj iz šestdesetih let (feministična, lezbična, homoseksualna gibanja) ter njihov položaj v okviru konvencionalne politike skozi boj za pridobitev nadzora nad pogoji življenja. Transgresijo razume kot prelamljanje konvencionalnih mej in ključni trenutek vsakega radikalnega seksualnega projekta. Pri tem je njegovo zanimanje zreducirano predvsem na vprašanje homoseksualnosti in vprašanje, kdaj lahko homoseksualnost že razumemo kot način življenja in kdaj gre še vedno za značilnosti transgresije.

V četrtem poglavju 'The Sphere of the Intimate and the Values of Everyday Life', se avtor preusmerja iz območja javnega v svet zasebnosti. Zanima ga vprašanje vrednot v kontekstu osebnega, intimnega v vsakdanjem življenju. Pri tem skuša locirati zasebno življenje - zasebno sfero. Sledi razmišljanje o pravicah v vsakdanjem življenju s specifičiranjem treh najpomembnejših: pravica do razlike (right to difference), pravica do prostora (right to space) ter dvojna pravica do izhoda (umika) in besede (right of exit and voice). Prvo vrsto pravic utemeljuje z Meluccijevo tezo, da je pravico do enakosti danes zamenjala pravica do drugačnosti (str.142). Pravica do prostora za osebno življenje avtor uporablja kot metaforo za svobodo pri odločanju o lastnih potrebah in pogojih življenja ob predpostavki, da za dosego te svobode drugi ljudje ne igrajo vloge 'sredstva', vendar pa je koncept razširil na Bechov koncept življenjskih prostorov (str.147): le-ta presega delitev javno/privatno prek razvoja možnosti vsakdanjega življenja z večanjem javnih priložnosti. Avtor vzame primer mesta kot mikrokozmosa izzivov in nevarnosti. Tretja pravica pomeni pogoj vsake pluralistične družbe, saj predpostavlja svobodo ustopa ter umika.

Peto in hkrati zadnje poglavje, "Caught between Worlds and Ways of Being", obravnava ljubezen in smrt ter ju vključuje v avtorjevo vizijo radikalnega humanizma z aktualizacijo konceptov skrbi, odgovornosti, spoštovanja ter znanja.

Kljub temu da pričujoča knjiga nedvomno pomeni pomemben prispevek k razumevanju nestabilnosti in negotovosti vrednot v današnjem času ter da z elaboracijo političnega projekta radikalnega humanizma avtor poskuša najti konkretne rešitve ob porajajočih se dilemah, se ob branju knjige postavlja kar nekaj vprašanj.

Politični projekt radikalnega humanizma se zdi nekakšen odgovor na 'klasično' postmodernistično dilemo v zvezi z razlikami. Zagovor razlik namreč prinaša s sabo tudi očitke o relativizmu. Weeks poskuša dilemo rešiti preko pogoja človeške solidarnosti; sestavljajo jo nocije, kot so skrb, odgovornost, spoštovanje, ljubezen. Kljub temu pa se zdi, da rešitev ne prinaša nič novega oziroma omenjene dileme ne reši neposredno. Rešitev namreč ne more biti le nekak re-definiran sistem vrednot ali nov 'radikalni humanizem', saj problem leži še nekje drugje. Problematično je namreč določanje 'kriterija'. Gre za problem/dilemo postmodernizma nasploh, saj slavljenje razlik in pluralizma hkrati postavlja v polju političnega vprašanje določanja kriterijev - kdo, kdaj, s kakšne pozicije določa 'pravila igre'. S tem sicer nismo povedali nič novega, toda na to velja opozoriti toliko bolj pri temi, kot so vrednote, povezane s spolnostjo, če jim je v vsakdanjem življenju dodeljen tolikšen pomen kot poudarja avtor. Pri tem se politično namreč (še) ne definira v terminih pluralizma, temveč v terminih moči.

Autorjevemu projektu manjka torej analiza razmerij moči ali natančneje - avtor sicer eksplicitno opozarja na pomembnost političnih implikacij, vendar se zdi, da zgolj enostransko. 'Političnosti' tematike se dotika zgolj ob vprašanju analize moči v okviru iskanja možnosti za spreminjanje pomenov, ki definirajo tradicionalni (hetero)seksualni sistem vrednot. Pri tem pozablja na politične implikacije projekta radikalnega humanizma, ki ga ponuja sam - problem relativizma oziroma postavitve novih definicij, ki bi v sistemu seksualnih vrednot postavile mejo med 'normalnim', družbeno sprejemljivim ter deviantnim in perverznm. Povedano drugače, vprašanje političnega ni aktualno zgolj pri obravnavanju tradicionalnih vrednot (pri kritiki enostranskosti in hegemonije določenega sistema vrednot), ampak še toliko bolj v toleranci do seksualnega pluralizma, saj pri tem obstaja nevarnost, da bodo zabrisane politična moč ter razmerja moči. V tem primeru se zdi, da gre tudi pri Weeksu zgolj za boj za definicijo - za določanje nove meje med normalnim in deviantnim.

Politični projekt radikalnega humanizma je še toliko bolj 'ohčutljiv' na področju spolnosti, saj ne posega zgolj v 'osvobajanje' nekaterih spolnih praks ter vključevanje le-teh v nov sistem vrednot, ki jih tolerira. Gre za to, da je področje spolnosti prepleteno s celo vrsto tabujev v zvezi z določenimi spolnimi praksami, ki jih družba kljub pluralizmu ne tolerira. V primeru nekaterih spolnih 'praks' (npr. pedofilija) se radikalni humanizem kljub

vsemu 'ne izzide'. Problem se zdi v tem, da avtor v svojem 'projektu' kljub postavitvi varovalke, ki jo imenuje človeška solidarnost, pusti odprt prostor, ki dopušča razlago pluralizma spolnih vrednot po sistemu 'anything goes', čeprav ga zanima zgolj priznanje nekaterih spolnih praks, npr. homoseksualnih. Avtorjevo pozicijo bi lahko v tem primeru opravičili zgolj z razlago, da sta kljub temu deviantnost ter perversnost stvar vseh spolnih razmerij na liniji spolne razlike - torej heteroseksualnosti ne izzvema, kot ne vključuje le homoseksualnosti, na podlagi katere poskuša avtor ustvariti sistem vrednot, ki bi temeljil na 'seksualnem' pluralizmu.

Alenka Švab